

Assessment of Teaching Competencies of Faculty Members from the Viewpoints of Faculty Members and Students

Toktam Kianian¹, Ali Navidian², Hanieh Gheraati pour^{3*}

¹ Department of Community Health Nursing, School of Nursing and Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

² Department of Psychiatric Nursing, Pregnancy Health Research Center, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

³ Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

*Corresponding author: Hanieh Gheraati pour, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran. Email: Gheraati pour@gmail.com

Article Info

Keywords: Teaching, Competency, Faculty, Students

Abstract

Introduction: The identification of the strengths and weaknesses of competencies, especially in the medical branches, is an important step in promoting education and the health of the community, this study aimed to determine the teaching competencies of faculty from the viewpoints of faculty members and students

Methods: This study was a cross-sectional study that its statistical population consisted of faculty members and students of the nursing and midwifery school of Zahedan in 2015. 40 faculty members entered the study by e-census method and for each faculty member, three students were selected randomly. The faculty members' teaching competency was assessed by self-report and students' opinion polls. The obtained data were analyzed using t-test, ANOVA, Pearson correlation and paired t-test in SPSS.

Results: The results of the study showed that the average score of faculty members' teaching competency from faculty members' point of view was 82.47 ± 6.2 and from students view was 65.40 ± 11.08 , respectively ($P < 0.001$). There was no significant difference between personal characteristics of students and faculties and faculties' teaching competency ($P > 0.05$)

Conclusions: faculty members ranked the teaching competency from high and students ranked it good. So, planning to enhance the teaching competencies based on students' views and further studies to explore the factors affecting teaching competency is recommended.

بررسی صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان

تکتم کیانیان^۱، علی نویدیان^۲، هانیه قرائتی پور^{۳*}

^۱ گروه پرستاری سلامت جامعه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^۲ گروه روان پرستاری، مرکز تحقیقات سلامت بارداری، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

^۳ دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

*نویسنده مسؤل: هانیه قرائتی پور، گروه دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران ایمیل: Gheraatipour@gmail.com

چکیده

مقدمه: شناسایی نقاط قوت و ضعف صلاحیت‌های اساتید خصوصاً در شاخه‌های پزشکی گامی مهم درزمینه ارتقای آموزش و به دنبال آن سلامت جامعه محسوب می‌شود، مطالعه‌ی حاضر باهدف تعیین صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان انجام شد. **روش‌ها:** مطالعه مقطعی حاضر بر روی اعضای هیئت علمی رشته پرستاری و دانشجویان پرستاری دانشکده‌ی پرستاری و مامائی زاهدان در سال ۱۳۹۵ انجام شد. ۴۰ استاد به روش سرشماری وارد مطالعه شدند. و به ازای هر استاد به تصادف سه دانشجو انتخاب شد. صلاحیت آموزشی اساتید با استفاده از پرسشنامه‌ی خودارزیابی صلاحیت آموزشی اساتید و پرسشنامه‌ی صلاحیت آموزشی اساتید از منظر دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات حاصل، با استفاده از آزمون‌های تی مستقل، آنالیز واریانس یک طرفه، همبستگی پیرسون و تی زوج تحت نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: میانگین نمره‌ی صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی به روش خودگزارشی $82/47 \pm 6/2$ و میانگین این نمره، از دید دانشجویان $65/11 \pm 4/08$ گزارش شد. این تفاوت از نظر آماری معنی دار بود ($P < 0/001$). اما میان نمره‌ی صلاحیت آموزشی اساتید، با ویژگی‌های فردی اساتید و دانشجویان اختلاف آماری معنی داری وجود نداشت ($P > 0/05$).

نتیجه گیری: توانمندی آموزشی اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید در سطح عالی و از دیدگاه دانشجویان در سطح خوب ارزیابی شد. این اختلاف، برنامه‌ریزی مناسب جهت ارتقاء توانمندی آموزشی اساتید را می‌طلبد و مطالعات بیشتر برای کشف عوامل مؤثر بر توانمندی آموزشی توصیه می‌شود.

کلمات کلیدی: صلاحیت، آموزش، هیئت علمی، دانشجویان

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بزرگ‌ترین منابع هدایت‌کننده‌ی جوامع به سمت رشد و توسعه هستند زیرا معیار علم برای تولید دانش نو و تربیت نیروی انسانی را در دست دارند و به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به‌تمامی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوامع جهت می‌دهند [۱]. این طیف گسترده از مسئولیت، منابع دانشگاهی باصلاحیت را می‌طلبد.

منظور از صلاحیت داشتن؛ به‌کارگیری مدبرانه و همیشگی مهارت‌های تکنیکی و ارتباطی، دانش، استدلال، عواطف و ارزش‌ها در محیط می‌باشد [۲]. یکی از صلاحیت‌هایی که بخش جدانشدنی، از ویژگی‌های اصلی مهم‌ترین منابع دانشگاه‌ها یعنی اساتید است، صلاحیت آموزشی آن‌هاست. این صلاحیت، مجموعه شناخت‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌هایی است که مدرس با کسب آن‌ها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی و معنوی دانشجویان کمک کند [۳].

صلاحیت آموزشی اساتید باعث می‌شود که اطلاعات به بهترین شکل ممکن به مشارکت گذاشته شود، شایستگی‌ها توسعه یابند و دانشجویان از فرایند آموزش رضایت داشته باشند و به آن اعتماد کنند [۴]. بنابراین ارتقای این صلاحیت در اساتید موجب ارتقای عملکرد کلی دانشگاه‌ها می‌شود که در تمامی نظام‌های آموزشی کشورهای توسعه‌یافته مورد توجه خاص قرار گرفته است [۵]. Kiffer و Tchibozo در مطالعه خود گزارش کردند به دلیل اینکه دانشگاه‌ها ماهیتی در حال تغییر دارند، تدریس یک صلاحیت ویژه برای اعضای هیئت‌علمی محسوب می‌شود و دانشگاه‌ها باید به‌دنبال یافتن چهارچوب‌های مرجع برای توسعه‌ی برنامه‌هایی برای ارتقای اعضای هیئت‌علمی، با رویکرد تغییر در نگرش، مهارت و دانش آنان درزمینه‌ی آموزش باشند [۶].

صلاحیت‌های آموزشی اساتید، مهارت‌های فرایند آموزش نیز نامیده می‌شوند و به سه بخش کلی مهارت‌های قبل از آموزش، حین آموزش و پس از آموزش تقسیم می‌شوند. مهارت‌های پیش از آموزش، شامل بهره‌مندی از هدف‌های روشن و آرمانی در آموزش، انتخاب برنامه آموزشی و منابع و روش‌های نوآورانه و خلاقانه برای نیل به این اهداف است. مهارت‌های حین آموزش، مرحله اساسی و مهم فرایند آموزش است که شامل توالی مطالب آموزشی، استفاده از وسایل کمک آموزشی، مشارکت دادن دانشجویان، حضور به‌موقع در کلاس، خلاقیت و نوآوری در آموزش و برقراری ارتباط بین دانش قدیمی و دانش جدید فراگیران می‌باشد به‌طوری‌که دانش پیشین در ساخت و نظم بالاتر، با دانش جدید ادغام گردد. در مرحله پس از آموزش نیز استاد مطالب آموزش داده شده را برای

دانشجویان مرور می‌کند و مطالب مهم را خلاصه و به آن‌ها یادآوری می‌کند [۷-۸، ۲] بنابراین یک استاد توانمند و باصلاحیت خصوصاً درزمینه‌ی آموزش، می‌تواند نقص کتاب‌های درسی و کمبود اطلاعات آموزشی را جبران کند و منجر به تحقق اهداف آموزشی و یادگیری بهتر در دانشجویان شود و سبب شود تا دانشجو استعداد بالقوه خود را شناخته و در جهت رشد و شکوفایی آن‌ها گام بردارد [۹] لذا با توجه به اهمیت بهره‌مندی اساتید از این صلاحیت، لازم است نقاط قوت و ضعف این صلاحیت ارزشمند، به‌صورت همه‌جانبه مورد بررسی قرار گیرد، چالش‌ها و ضعف‌های آن در هر زمینه‌ای به‌صورت منحصربه‌فرد شناسایی شود و جهت رفع آن برنامه‌ریزی گردد.

نتایج مطالعات مختلف گویای وجود برخی کمبودها درزمینه‌ی صلاحیت آموزشی اساتید است نظیر مطالعه Hamdan و همکاران در مالزی که نشان دادند مدرسان باید توانایی خود را درزمینه‌ی کنترل و مدیریت کلاس و برنامه‌ریزی آموزشی افزایش دهند [۱۰]. اکبری لاکه و همکاران هم در مطالعه بر روی صلاحیت آموزشی اساتید دانشگاه علوم پزشکی مشهد با تأکید بر اهمیت نقش هیئت‌علمی در نظام آموزشی بیان کردند که با تجدیدنظر در نظام آموزشی و سیاست‌های آموزشی می‌توان شایستگی آموزشی اساتید را ارتقا داد [۹]. سلیمی و همکاران هم در مطالعه‌ای به وجود شکاف میان شایستگی‌های موجود و مطلوب اعضای هیئت‌علمی از منظر دانشجویان اشاره کردند و بر لزوم سیاست‌گذاری‌های مناسب در این زمینه تأکید نمودند [۱۱] بنابراین وجود این چالش‌ها لزوم انجام مطالعات درزمینه‌ی صلاحیت‌های اساتید خصوصاً درزمینه‌ی آموزش را دوچندان می‌کند.

ازآنجاکه برای هر یک از فعالیت‌های آموزشی اعضای هیئت‌علمی، خصوصاً درزمینه‌ی علوم پزشکی هدف‌های مختلفی وجود دارد، به همان نسبت نیز ملاک‌های صلاحیت آموزشی اساتید متفاوت خواهد بود، از طرفی با وجود تنوع در روش‌های ارزشیابی موجود، هیچ‌یک از روش‌ها به تنهایی برای ارزشیابی صلاحیت آموزشی مدرسان در شرایط متفاوت مفید و کاملاً مناسب نیستند [۱۲] و استفاده از روش‌های ارزیابی تلفیقی در سطح بین‌المللی مورد تأکید قرار دارد زیرا هر روش به تنهایی دارای نقاط ضعف است به‌عنوان مثال جوادی و عرب بافرانی ارزیابی کیفیت تدریس اساتید از طریق دانشجویان را دارای ضعف‌هایی ازجمله نارضایتی ذینفعان (اساتید و دانشجویان) از نوع ارزیابی و اثرگذاری این نارضایتی بر نتایج ارزیابی دانستند که گویای این است که ارزیابی یک‌بعدی به تنهایی پاسخگوی یک ارزیابی همه‌جانبه نیست و نیازمند یک روش مکمل است [۱۳]. این در حالی است که در بررسی‌های انجام شده توسط محققین در مطالعه‌ی حاضر، سایر مطالعات کمتر به ارزیابی‌های

تا به سطحی قابل قبول برسد، نمره ۲، اگر عملکردش در برخی موارد نیاز به فعالیت بیشتری دارد اما در مجموع قابل قبول بود، نمره ۳ و اگر از عملکردش کاملاً راضی بود، نمره ۴ به خود می‌دهد. در مجموع حداقل نمره کسب شده از هر صلاحیت ۱ و حداکثر نمره ۴ است. در نهایت نمره حاصل از حیطه اول ۱۲-۳، دوم ۲۴-۶ سوم ۱۶-۴، چهارم ۸-۲، پنجم ۱۶-۴، ششم ۸-۲، هفتم ۱۲-۳، هشتم ۲۰-۵ و نهمی کل ۱۱۶-۲۹ بود. بر اساس درجه‌بندی کیفی در حیطه اول نمره‌ی ۳-۵/۲۵ بد، ۵/۲۶-۷/۵ نیاز به اصلاح، ۷/۵-۹/۷۵ خوب و ۱۲-۹/۷۶ عالی، در حیطه دوم ۱۰/۵-۶ بد، ۱۵-۱۰/۶ نیاز به اصلاح، ۱۶-۱۹/۵ خوب و ۱۹/۲۴-۶ عالی، در حیطه سوم ۷-۴ بد، ۱۰-۸ نیاز به اصلاح، ۱۱-۱۳ خوب و ۱۴-۱۶ عالی، در حیطه چهارم ۲-۳/۵ بد، ۳/۶-۵ نیاز به اصلاح، ۶/۵-۸ خوب و ۸-۱۰ عالی، در حیطه پنجم ۴-۷ بد، ۱۰-۸ نیاز به اصلاح، ۱۱-۱۳ خوب و ۱۴-۱۶ عالی، در حیطه ششم ۳/۵-۲ بد، ۳/۶-۵ نیاز به اصلاح، ۶/۵-۸ خوب و ۸-۱۰ عالی، در حیطه هفتم ۳-۵/۲۵ بد، ۵/۲۶-۷/۵ نیاز به اصلاح، ۷/۵-۹/۷۵ خوب و ۱۲-۹/۷۶ عالی، در حیطه هشتم ۵-۸/۲۵ بد، ۸/۷-۱۲/۵ نیاز به اصلاح، ۱۲/۶-۱۶/۲۵ خوب و ۱۶/۲۰-۲۶ عالی و در نهایت برای نهمی کل کسب نمره‌ی ۷۲/۶-۲۹/۷۵ بد، ۵۰/۷۶-۷۲/۵ نیاز به اصلاح، ۷۲/۶-۹۴/۲۵ خوب و ۹۴/۲۶-۱۱۶ نشان‌دهنده‌ی صلاحیت تدریس عالی بود [۲]. برای تعیین پایایی ابزار برای مطالعه‌ی حاضر، قبل از شروع پژوهش آلفای کرونباخ، با تکمیل پرسشنامه توسط ده تن از اعضای محترم هیئت علمی شاغل در دانشکده پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی (۰/۸۹) به دست آمد.

پرسشنامه سنجش صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان حاوی ۲۰ آیتم بود که بر اساس آیتم‌های موجود در پرسشنامه‌ی خودارزیابی صلاحیت آموزشی اساتید برای شناسایی نظر دانشجویان در رابطه با آنچه اساتید بیان نمودند به صورت زوجی تهیه شد. در این پرسشنامه اگر دانشجو از صلاحیت آموزشی استاد خود ناراضی باشد، نمره یک؛ اگر صلاحیت آموزشی او را نیاز به اصلاح می‌داند نمره ۲، اگر صلاحیت آموزشی استاد را قابل قبول می‌داند نمره ۳ و اگر از صلاحیت آموزشی استاد خود کاملاً راضی است نمره ۴ را به وی اختصاص می‌دهد.

بر اساس درجه‌بندی کیفی در حیطه اول نمره‌ی ۳-۵/۲۵ بد، ۵/۲۶-۷/۵ نیاز به اصلاح، ۷/۵-۹/۷۵ خوب و ۱۲-۹/۷۶ عالی؛ حیطه دوم ۱۰/۵-۶ بد، ۱۵-۱۰/۶ نیاز به اصلاح، ۱۶-۱۹/۵ خوب و ۱۹/۲۴-۶ عالی؛ حیطه سوم ۷-۴ بد، ۱۰-۸ نیاز به اصلاح، ۱۱-۱۳ خوب و ۱۴-۱۶ عالی؛ حیطه چهارم ۲-۳/۵ بد، ۳/۶-۵ نیاز به اصلاح، ۶/۵-۸ خوب و ۸-۱۰ عالی؛ حیطه پنجم ۴-۷ بد، ۱۰-۸ نیاز به اصلاح، ۱۱-۱۳ خوب و ۱۴-۱۶ عالی؛ حیطه ششم ۳/۵-۲ بد، ۳/۶-۵ نیاز به اصلاح، ۶/۵-

تلفیقی پرداخته‌اند و بر بررسی یک‌جانبه بسنده نمودند. از این رو مطالعه حاضر باهدف تعیین صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی از دو دیدگاه اساتید و دانشجویان انجام شد.

روش‌ها

مطالعه مقطعی حاضر به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. جامعه پژوهش را اساتید مشغول به کار و دانشجویان پرستاری در حال تحصیل دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان در سال ۹۵-۱۳۹۴ تشکیل دادند.

جهت اجرای مطالعه ۴۰ استاد پرستاری دانشکده پرستاری مامایی زاهدان به روش سرشماری وارد مطالعه شدند و به دنبال آن به ازای هر استاد سه دانشجو به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند به این صورت که به هر دانشجو یک عدد داده شد و با استفاده از جدول اعداد تصادفی و با احتساب ریزش نمونه ۱۲۰ عدد انتخاب و دانشجوی مربوطه وارد مطالعه گردید.

معیارهای ورود برای اساتید شامل اشتغال به عنوان عضو هیئت علمی در دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان و تمایل به شرکت در مطالعه بود. معیار ورود برای دانشجویان، اشتغال به تحصیل در رشته‌ی پرستاری، گذشتن حداقل یک سال از ورودشان به دانشکده و تمایل به شرکت در مطالعه بود. معیارهای خروج برای هر دو گروه شامل عدم تمایل و یا فرصت نداشتن برای تکمیل پرسشنامه بودند.

در این پژوهش از فرم جمع‌آوری مشخصات فردی، پرسشنامه خودارزیابی صلاحیت آموزشی اساتید [۲] و پرسشنامه سنجش صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان استفاده شد. پرسشنامه مشخصات فردی اساتید شامل: سن، جنس، تأهل، رضایت از شغل، گذراندن دوره آموزشی در خصوص صلاحیت‌های آموزشی و آخرین مدرک تحصیلی بود.

پرسشنامه خودارزیابی صلاحیت آموزشی اساتید در سال ۲۰۰۸ در دانشکده آلاباما طراحی شد. [۱۴] و در سال ۱۳۹۰ توسط اکبری لاکه و همکاران مورد روان‌سنجی قرار گرفت. [۲] (آلفای کرونباخ = ۰/۸۶) این پرسشنامه، شامل ۲۹ عبارت درباره‌ی صلاحیت آموزشی است. و صلاحیت‌های آموزشی در ۸ حیطه طبقه‌بندی شده‌اند: آمادگی پیش از آموزش (۳ گویه)، آموزش بر اساس برنامه درسی سازمان‌یافته (۶ گویه)، سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزشی (۴ گویه)، مدیریت کلاس درس (۲ گویه)، جو مساعد یادگیری (۴ گویه)، ارتباط (۲ گویه)، توسعه حرفه‌ای و رهبری (۳ گویه) و نحوه عملکرد مسئولیت‌های حرفه‌ای (۵ گویه). هر عبارت پرسشنامه توسط فرد تکمیل‌کننده در قالب مقیاس چهارگزینه‌ای لیکرت از ۱ تا ۴ امتیازدهی شد. به گونه‌ای که اگر فرد از عملکرد خود ناراضی بوده و لازم است فعالیت بیشتری برای بهبود عملکرد خود انجام دهد، نمره ۱، اگر نیاز است عملکردش را اصلاح کند

۶ خوب و ۸-۶/۶ عالی و درنهایت برای نمره کلی کسب نمره ۲۵-۳۵ نشان‌دهنده صلاحیت بد، ۳۶-۵۰ نیاز به اصلاح، ۵۱-۶۵ خوب و ۸۰-۶۶ عالی بود. جهت تعیین روایی ابزار سنجش صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان از روش تعیین روایی محتوی و روایی صوری استفاده شد به این صورت که این پرسشنامه جهت ارزیابی در اختیار ۱۰ نفر از اساتید و صاحب‌نظران شامل استاد راهنما و مشاورین تخصصی و اعضاء هیئت‌علمی قرار گرفت و پس از لحاظ نمودن پیشنهادات و اصلاحات لازم، ابزار نهایی مورد استفاده قرار گرفت. پایایی این پرسشنامه، قبل از شروع پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد.

جهت جمع‌آوری اطلاعات با در نظر گرفتن کلیه ملاحظات اخلاقی هماهنگی لازم با آموزش دانشکده انجام شد و پژوهشگر با مراجعه مستقیم به اساتید و دانشجویان از آن‌ها خواست تا با صبر و حوصله پرسشنامه‌ها را به روش خودگزارشی تکمیل نمایند سپس با هماهنگی قبلی، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد.

ملاحظات اخلاقی شامل کسب اجازه از کمیته‌ی اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زاهدان با کد ۷۴۶۱، توضیح اهداف پژوهش برای مشارکت‌کنندگان و رضایت آن‌ها جهت ورود به مطالعه بود، به‌تمامی مشارکت‌کنندگان اطمینان داده شده که اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های تی مستقل (جهت مقایسه‌ی میانگین نمره صلاحیت آموزشی از دید اساتید با جنس، تأهل، رضایت از شغل، گذراندن دوره آموزشی در خصوص صلاحیت‌های آموزشی و آخرین مدرک تحصیلی)، همبستگی پیرسون (جهت بررسی ارتباط بین میانگین نمره صلاحیت آموزشی از دید اساتید با میانگین سن و سابقه کار و بررسی ارتباط بین میانگین نمره صلاحیت آموزشی از دید دانشجویان با میانگین سن دانشجویان) و تی‌زوج (جهت بررسی اختلاف میانگین نمره‌ی صلاحیت آموزشی از دید اساتید و دانشجویان) با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

از ۴۰ نفر عضو هیئت‌علمی پرستاری، ۷۵ درصد آن‌ها را خانم‌ها تشکیل دادند. میانگین سنی اعضای هیئت‌علمی

۳۹/۸۷±۸۷/۲۴) سال و میانگین سابقه کار آن‌ها (۱۴/۸±۹۰/۱۰) سال بود. از ۱۲۰ دانشجوی شرکت‌کننده در مطالعه ۸۳ نفر (۶۹/۱۶ درصد) دختر و ۳۷ نفر (۳۰/۸۴ درصد) پسر بودند که (۷۴/۱۶ درصد) ۸۹ نفر آن‌ها مجرد بودند. میانگین و انحراف معیار سنی دانشجویان ۲۲/۳۴±۲/۱۱ سال بود. تجزیه تحلیل آماری نشان داد، میان مشخصات فردی اساتید و میانگین نمره‌ی خودگزارشی صلاحیت آموزشی اختلاف آماری معنی‌دار وجود ندارد. میان ویژگی‌های فردی دانشجویان و صلاحیت آموزشی اساتید از منظر دانشجویان اختلاف آماری معنی‌داری وجود نداشت. ($P > 0/05$) سایر ویژگی‌های فردی در جدول شماره یک نشان داده شده است.

نتایج مطالعه نشان داد پس از تبدیل دو میانگین نمره خودگزارشی صلاحیت آموزشی اساتید و صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان بر اساس نمره ۱۰۰، میانگین و انحراف معیار نمره‌ی صلاحیت آموزشی اساتید به روش خودارزیابی ۸۲/۶±۴۷/۲ (جدول ۲) و صلاحیت آموزشی اساتید از دیدگاه دانشجویان ۸۲/۶±۱۱/۰۸ بود (جدول ۳). نتیجه آزمون آماری تی زوج نشان داد اختلاف آماری معنی‌داری بین صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان و به روش خودگزارشی وجود دارد ($t=6/85, P<0/001$).

بحث

هدف از این مطالعه بررسی صلاحیت آموزشی اعضای هیئت‌علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان بود. بر اساس نتایج حاصل از خودگزارشی اساتید در رابطه با صلاحیت آموزشی، نتایج مطالعه نشان داد، اکثر اساتید هیئت‌علمی صلاحیت آموزشی خود در ابعاد آموزش بر اساس برنامه درسی سازمان‌یافته، مدیریت کلاس درس، جو مساعد یادگیری و ارتباط عالی و در حیطه‌های آمادگی پیش از آموزش، سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزش و توسعه‌ی حرفه‌ای و رهبری در سطح خوب گزارش کردند. این در حالی است که دانشجویان صلاحیت آموزشی اساتید را در بعد آمادگی پیش از آموزش و سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزش خوب ارزیابی کردند و اکثر آن‌ها مابقی ابعاد صلاحیت آموزشی اساتید را نیاز به اصلاح دانستند.

جدول ۱. مقایسه نتایج خودگزارشی صلاحیت آموزشی اعضای هیئت‌علمی (بر اساس نمره ۱۰۰) برحسب ویژگی‌های فردی

متغیرها	تعداد (درصد)	میانگین	t	df	P
جنس	مرد (۲۵)	۹۴/۶±۰/۲۲	۰/۷۸	۳۸	*۰/۴۳
	زن (۷۵)	۹۶/۷±۱۶/۵۴			
تأهل	متأهل (۸۰)	۹۷/۶±۴۳/۵۸	۱/۴۸	۳۸	*۰/۱
	مجرد (۲۰)	۸۸/۵±۶۲/۴۲			
رضایت از شغل	دارد (۹۵)	۹۵/۷±۶۰/۲۵	۰/۲۶	۳۸	*۰/۸۴

			ندارد	۲ (۲۵)	۹۷/۹±۰/۸۹
*۰/۳۹	۳۸	۰/۸۶	بله	۳۰ (۷۵)	۹۵/۷±۱۰/۸۷
			خیر	۱۰ (۲۵)	۹۷/۴±۴۰/۸۳
*۰/۵۰	۳۸	۰/۳۰	فوق لیسانس	۳۴ (۸۵)	۹۵/۶±۸۲/۹۹
			دکتری	۶ (۱۵)	۹۴/۹±۸۳/۲۳

*آزمون تی مستقل

جدول ۲: صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید

صلاحیت آموزشی	بد	نیاز به اصلاح	خوب	عالی	انحراف معیار ±
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	میانگین
حیطه اول (آمادگی پیش از آموزشی)	۰ (۰)	۱ (۲/۵)	۲۰ (۵۰)	۱۹ (۴۷/۵)	±۷۰/۹ ۱/۵۵
دوم (آموزشی بر اساس برنامه درسی سازمان یافته)	۰ (۰)	۰ (۰)	۱۴ (۳۵)	۲۶ (۶۵)	۲۰/۱±۱۵/۸۴
سوم (سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزشی)	۰ (۰)	۶ (۱۵)	۲۴ (۶۰)	۱۰ (۲۵)	۱۲/۱±۳۲/۶۷
چهارم (مدیریت کلاس درس)	۰ (۰)	۰ (۰)	۱۱ (۲۷/۵)	۲۹ (۷۲/۵)	۷/۰±۰۲/۷۶
پنجم (جو مساعد یادگیری)	۰ (۰)	۱ (۲/۵)	۱۷ (۴۲/۵)	۲۲ (۵۵)	۱۳/۱±۴۵/۳۵
ششم (ارتباط)	۰ (۰)	۲ (۵)	۱۱ (۲۷/۵)	۲۷ (۶۷/۵)	۶/۰±۰۹/۹۵
هفتم (توسعه حرفه‌ای و رهبری)	۱ (۲/۵)	۵ (۱۲/۵)	۲۱ (۵۲/۵)	۱۳ (۳۲/۵)	۹/۱±۰۲/۵۷
هشتم (نحوه عملکرد به مسئولیت‌های حرفه‌ای)	۰ (۰)	۰ (۰)	۱۴ (۳۵)	۲۶ (۶۵)	۱۷/۱±۱/۹۳
نمره کل			۹۵/۷±۶۷/۲۴		
نمره کل بر مبنای صد			۸۲/۶±۴۷/۲		

جدول ۳: صلاحیت آموزشی اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان

صلاحیت آموزشی	ناراضی	نیاز به اصلاح	راضی	کاملاً راضی	انحراف معیار ±
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	میانگین
اول (آمادگی پیش از آموزشی)	۳ (۲/۵)	۵۱ (۴۲/۵)	۴۷ (۳۹/۲)	۱۹ (۱۵/۸)	۷/۱±۹۳/۴۴
دوم (آموزشی بر اساس برنامه درسی سازمان یافته)	۷ (۵/۸)	۵۲ (۴۲/۳)	۴۵ (۳۷/۵)	۱۶ (۱۳/۴)	۱۵/۳±۶۳/۳۳
سوم (سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزشی)	۹ (۷/۵)	۴۲ (۳۵)	۵۰ (۴۱/۷)	۱۹ (۱۵/۸)	۷/۱±۹۰/۷۹
چهارم (مدیریت کلاس درس)	۱۰ (۸/۳)	۶۷ (۵۵/۸)	۲۶ (۲۱/۷)	۱۷ (۱۴/۲)	۵/۱±۱۳/۱۵
پنجم (جو مساعد یادگیری)	۹ (۷/۵)	۶۳ (۵۲/۵)	۳۳ (۲۷/۵)	۱۵ (۱۲/۵)	۱۰/۳±۶۰/۴۵
ششم (ارتباط)	۸ (۶/۷)	۶۶ (۵۵)	۳۲ (۲۶/۶)	۱۴ (۱۱/۷)	۵/۱±۱۹/۱۴
نمره کل			۵۲/۸±۴۰/۹۰		
نمره کل بر مبنای صد			۶۵/۱۱±۴۰/۰۸		

دانش و مرز رشته خود و استفاده مؤثر از روش‌های گوناگون تدریس، شایستگی نوشتاری برای انتشارات علمی از مجموعه ویژگی‌های پژوهشی، مدیریت گروه‌های کاری و کار کردن با سازمان‌های دیگر در حوزه فردی و سازمانی، مدیریت زمان و ارتباطات شفاهی مؤثر بوده است. در مطالعه‌ی حاضر اساتید صلاحیت آموزشی خود را در حیطه‌های سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزش و توسعه‌ی حرفه‌ای و رهبری، خوب ارزیابی کردند و این به معنای وجود فاصله میان این صلاحیت‌ها با سطح مطلوب آن است. که نیاز به برنامه‌ریزی و ارتقا دارد [۱۶].

در مطالعه‌ی Hamdan و همکاران در مالزی، نتایج خودارزیابی صلاحیت تدریس مدرسان نشان داد مدرسان صلاحیت آموزشی خود را در زمینه کنترل و مدیریت کلاس و برنامه‌ریزی آموزشی نیازمند به ارتقا دانستند [۱۰]. در حالی که در پژوهش حاضر اساتید خود را در مدیریت کلاس درس توانمند

در راستای نتایج مطالعه‌ی حاضر آصف زاده و همکاران نشان دادند مهم‌ترین صلاحیت‌های اساتید از دیدگاه اعضای هیئت علمی به ترتیب عبارت‌اند از فراهم‌کننده اطلاعات عملی و نظری، ارزیاب، تسهیل‌گر، توسعه‌دهنده منابع، ایفاگر نقش و برنامه‌ریز. اگرچه در مطالعه‌ی فوق ابزار بررسی متفاوت بود اما از روش خودارزیابی برای تعیین صلاحیت‌های اساتید استفاده شده بود. در پژوهش مذکور اساتید در نهایت اذعان داشتند که در برخی از صلاحیت‌های آموزشی، نیاز به برگزاری دوره‌های آموزشی برای کسب تجربه و مهارت کافی وجود دارد [۱۵]. زاهدی و همکاران در بررسی نظر اعضای هیئت علمی در رابطه با نیازهای توسعه حرفه‌ای گزارش کردند، صلاحیت و توانمندی اساتید در روش‌های تدریس، ارزیابی عملکرد دانشجو، آشنایی با سبک‌های مختلف یادگیری دانشجویان و توانایی گسترش دانش در مرزهای رشته تخصصی نیاز به اصلاح دارد. در مطالعه‌ی فوق بیشترین نیاز در حوزه آموزشی شامل توانایی گسترش

ارزیابی کردند و بیان کردند صلاحیت آن‌ها در آمادگی پیش از آموزش (برنامه‌ریزی) در سطح خوبی قرار دارد. اکبری لاکه و همکاران نیز در مطالعه‌ای گزارش کردند که اعضای هیئت‌علمی دانشکده پزشکی بیشترین نمره را به توانمندی تدریس خود در بعد مدیریت کلاس درس و کمترین نمره را به سنجش عملکرد دانشجویانشان اختصاص دادند [۹]. درحالی‌که نتایج خودارزیابی در مطالعه‌ی حاضر حاکی از خوب و عالی بودن هر دو بعد یادشده در مطالعه‌ی مذکور بود. این تفاوت در یافته‌های حاصل از خودارزیابی می‌تواند تحت تأثیر عوامل گوناگونی اعم از عوامل فرهنگی، محیطی و سازمانی قرار گیرد که مبتنی بر زمینه است و مقایسه را تحت تأثیر خود قرار داده و دشوار می‌سازد.

بر اساس نتایج مطالعه‌ی حاضر، میانگین نمره صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان تنها در دو حیطه‌ی آمادگی استاد پیش از آموزش و سنجش عملکرد دانشجویان قبل، حین و پس از آموزشی رضایت‌بخش بود و در سایر حیطه‌ها نیاز به اصلاح داشت. همچنین میانگین نمره کل صلاحیت آموزشی اساتید از دیدگاه دانشجویان در سطح خوب گزارش شد.

در مطالعه‌ی براهویی و همکاران دانشجویان، ویژگی یک استاد موفق را داشتن دانش کافی و تسلط علمی، ایجاد و تقویت اعتمادبه‌نفس در دانشجویان، احترام به دانشجویان انجام ارزشیابی عادلانه و منصفانه از دانشجویان، داشتن ظاهری تمیز و نظیف و به حضور به‌موقع در کلاس معرفی نمودند و گزارش کردند لازم است اساتید متناسب با مسئولیت‌هایشان به‌منظور تربیت و آموزش دانشجویان به لحاظ علمی و فکری بر کیفیت عملکرد خویش در این زمینه‌ها بیفزایند [۱۷]. در مطالعه‌ی نوبخت و همکاران دانشجویان نمره‌ی ۱۴/۵ از ۲۰ را به کیفیت آموزش اساتید داده بودند که می‌تواند بخشی از صلاحیت آموزشی استاد را دربرگیرد. در مطالعه‌ی مذکور دلایل متعددی اعم از ارتباط میان ارزشیابی استاد توسط دانشجو با گرفتن نمره‌ی کم و تصورات منفی دانشجویان مطرح شده بود که می‌تواند بر ارزشیابی دانشجویان در رابطه با اساتیدشان تأثیرگذار باشد [۱۸]. نتایج مطالعات یاد شده همسو با نتایج مطالعه‌ی حاضر است که با گزارش اساتید از صلاحیت آموزشی فاصله‌ی زیادی دارد این فاصله نشان از لزوم بررسی دقیق، همه‌جانبه و ترکیبی صلاحیت آموزشی اساتید و ارائه‌ی نتایج آن به اساتید است و به‌کارگیری نتایج ارزشیابی برای تدوین کارگاه‌های آموزشی را می‌طلبد.

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد، در کل میانگین نمره کل صلاحیت آموزشی اساتید از دید دانشجویان به شکل معنی‌داری کمتر از نمره‌ای بود که اساتید به خود اختصاص داده بودند. این تفاوت نشان‌دهنده‌ی این است که دید دانشجویان متفاوت از دید اساتید است و توجه به این تفاوت‌ها جهت برنامه‌ریزی در راستای ارتقای صلاحیت آموزشی اساتید ضروری است. در

راستای نتایج مطالعه‌ی حاضر، سلیمی و همکاران در بررسی نظر دانشجویان در رابطه با شایستگی‌های اعضای هیئت‌علمی جهت تحقق رسالت دانشگاهی گزارش کردند که از نظر دانشجویان بین وضعیت موجود و مطلوب شایستگی‌های تدریس اساتید شکاف زیادی وجود دارد و بررسی و برنامه‌ریزی ویژه‌ای را می‌طلبد [۱۱]. طهماسبی و همکاران نیز ضمن تأکید بر ارزشیابی اساتید با استفاده از روش‌های تلفیقی به وجود تفاوت میان نمرات ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان، دستیاران تخصصی و مسؤولین دانشکده اشاره کردند، این در حالی بود که دانشجویان عمومی و دستیاران کمترین نمره را در ارزشیابی به اساتید داده بودند [۱۹]. مهدوی و همکاران نیز در مقایسه ارزشیابی عملکرد آموزشی اعضای هیئت‌علمی توسط دانشجویان، نتایج خودارزیابی اساتید را بالاتر و متفاوت از نظر دانشجویان گزارش کردند [۲۰]. در مطالعه‌ی عزیزی و همکاران هم اساتید به شکل معنی‌داری نسبت به دانشجویان، نمره بالاتری را به عملکرد آموزشی خود داده بودند [۲۱]. نتایج مطالعات فوق نشان از درک متفاوت اساتید و دانشجویان از یک استاد باصلاحیت و توانمند به لحاظ آموزشی است این تفاوت لزوم نزدیک شدن هرچه بیشتر اساتید و دانشجویان به هم را می‌طلبد تا با آramش بیشتری خواسته‌های خود را بیان کرده و به حل مسائل و مشکلات خود در ارتباط با ارتقای کیفیت آموزش بیندیشند.

توانمندی آموزشی اساتید دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان در کل در سطح خوبی قرار دارد اما میان توانمندی آموزشی از دید اساتید و دانشجویان اختلاف معنی‌داری وجود دارد. استفاده از نتایج این پژوهش که اطلاعات ارزشمندی در رابطه با توانمندی‌های آموزشی اساتید می‌دهد می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و توسعه توانمندی‌های اساتید دانشکده و درنهایت توسعه سطح آموزش و به دنبال آن تقویت یادگیری دانشجویان مؤثر باشد.

پیشنهاد می‌شود صلاحیت آموزشی اساتید هم از دید اساتید و هم از دید دانشجویان به‌صورت کیفی و با مصاحبه‌های عمیق مورد کاوش قرار گیرد تا نیازهای موجود به شکل ریشه‌ای‌تری شناخته شوند و به مسئولین مربوطه جهت برنامه‌ریزی انتقال داده شوند. لازم است جهت شناسایی نیازهای آموزشی، ارزشیابی صلاحیت‌های اساتید به‌جای امری موردی، تبدیل به یک فرایند مستمر گردد و فرایندهای تدوین و اجرای ارزشیابی حتماً توسط یک کمیته علمی مجرب و متخصص انجام گیرد تا علاوه بر افزایش دقت و اجرای تخصصی ارزشیابی از وقوع انواع سوگیری جلوگیری شود. ارزیابی و ارزشیابی صحیح، فراهم آوردن جو مناسب برای این امور، حاکم بودن هر چه بیشتر اصول شایسته‌سالاری و ارج نهادن به صلاحیت‌ها در دانشگاه‌ها سبب ایجاد انگیزه برای اساتید و همکاری بیشتر آنان در فرایند شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارتقای هرچه بیشتر صلاحیت‌ها

نظرات آنان دارای اهمیت نیست که پژوهشگران با شرح هدف مطالعه و اهمیت موضوع آنان را راغب به تکمیل پرسشنامه نمودند.

ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه تمامی ملاحظات اخلاقی در نظر گرفته شده است. این مقاله برگرفته شده از طرح پژوهشی به شماره مصوب ۷۴۶۱ در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان می‌باشد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از اساتید محترم، دانشجویان عزیز و معاونت های محترم پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی و دانشگاه علوم پزشکی زاهدان کمال قدردانی و تشکر به عمل می‌آید.

تضاد منافع

هیچگونه تعارض منافع از سوی نویسندگان بیان نشده است.

منابع

1. Sharifinia H, Ebadi A, afshar MH. [The Characteristics of Good Teacher Based on View Points of Students and Teachers: A Qualitative Study]. *Journal of Health breeze*. 2012;2(1):1-10. [Persian]
2. Akbari Lakeh M. [The Relationship Between Spiritual Intelligence and Teaching Competency in Mashhad]. MSc thesis, Medical Faculty Members Mashhad, Iran: Mashad medical school; 2011. [Persian]
3. Seif A. [Educational psychology, psychology of learning]. 6 ed. Tehran: Agah 2007. [Persian]
4. Kianian T, Zare M, Ildarabadi E, Karimi Moonaghi H, Saber S. [Evaluation of training competency of health care workers in training clients and patients]. *Journal of nursing education*. 2014;3(1):51-60. [Persian]
5. Peyman H, Zarian A, Sadeghifar J, Alizadeh M, Yaghubi M, Yamani N, et al. [Characteristics of a Capable University Teacher from the Students' Point of View]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2011;10(5): 1131-1139 [Persian].
6. Kiffer S, Tchibozo G. [Developing the Teaching Competences of Novice Faculty Members: a review of international literature]. *Policy Futures in Education*. 2013;11(3):277-89.
7. Seif A. [Measuring and evaluating academic achievement]. 3rd ed, Tehran: Agah; 1998.
8. Molabashi R, Haghani F, Memarzadeh M. An Investigation on Teachers' Skills in Educational Clinics (Ambulatory Setting) in Isfahan University

خواهد شد. پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های ارتقای صلاحیت آموزشی بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی‌ها و ارزشیابی‌های مستمر به‌صورت دوره‌ای توسط اساتید متخصص در آن زمینه برگزار گردد.

از محدودیت‌های این مطالعه استفاده صرف از پرسشنامه برای بررسی صلاحیت آموزشی اساتید بود. پیشنهاد می‌شود از روش مشاهده‌ی تدریس اساتید توسط محققین و همچنین بررسی این صلاحیت با ارزش به‌صورت کیفی و با مصاحبه‌های عمیق استفاده شود. همچنین برخی سوگیری‌ها مانند عوامل محیطی و شخصی نظیر نمره کم و یا واکنش عاطفی دانشجو به استاد می‌تواند در نتیجه‌ی ارزیابی او تأثیرگذار باشد که برای کاهش این محدودیت از دانشجویان خواسته شد تا نظر خود را در رابطه با کل اساتیدشان ارائه دهند نه تنها یک یا چند استاد. از محدودیت‌های اجرایی این مطالعه نیز می‌توان به مشقت کار در جمع‌آوری پرسشنامه‌های بررسی صلاحیت آموزشی از دید اساتید اشاره نمود که با پیگیری‌های مکرر محققین و ارائه‌ی توضیحات لازم در رابطه با روا و پایا بودن پرسشنامه توانستیم اطلاعات این عزیزان را جمع‌آوری نماییم. از طرفی دانشجویان تکمیل پرسشنامه‌ها را امری بی‌هوده می‌دانستند و معتقد بودند

- of Medical Sciences. *Journal Babol University Medical Sciences*. 2010;12(1):26-33. [Persian]
9. Akbari Lakeh M, Karimi Moonaghi H, Makarem A. [Medical faculty members' teaching competencies and factors affecting it]. *Future of medical education journal*. 2012;2(3):7-10. [Persian]
10. Hamdan AR, Ghafar MN, Ting L. [Teaching competency testing among Malaysian school teachers]. *European Journal of Social Sciences*. 2010;12(4):610-7.
11. Salimi G, Haidari E, Keshavarzi F. [Faculty members' Competencies for achieving the academic mission : A reflection from the perceptions and expectations of doctoral students]. *Quarterly Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 2015;3(7):85-103. [Persian]
12. Jafari H, Vahidshahi K, Kosaryan M, Mahmoodi M. [Comparison between the results of academic staff self assessment and those made by the students, Faculty of Medicine, Mazandaran University of Medical Sciences, 2006]. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 2007;17(57):67-74. [Persian]
13. Javadi A, Arabafarani M. [Pathology assessment of the quality of teaching teachers through students with native approach]. *First National Quality Assessment Conference in Academic Systems; Sharif University of Technology, Tehran 2013*. [Persian]
14. Morton J, Johnson F, Walters B. [rofessional education personnel evaluation program of Alabama]. *Assistant Principle Evaluation Manual*

Alabama: Alabama state department of education. 2008.

15. Asefzadeh S, Asefzadeh M. [The most important abilities of the professors on the faculty of medicine, Qazvin University of medical sciences]. Journal of research center of Shiraz University of medical sciences;:12-3 2006;6(1):12-3.
16. Zahedi S, Bazargan A. [Faculty member's opinion regarding faculty development needs and the ways to meet the needs]. IRPHE. 2013;19(1):69-89. [Persian]
17. Barahooi F. [An Investigation Into Students' Attitude Toward The Characteristics of Successful Teacher In Shiraz University]. Educational Research. 2011;32(7):1-24. [Persian]
18. Nobakht M, Roodbari M. [Student assessment of faculties teaching quality In Tehran University of Medical Sciences]. Teb va Tazkiye. 2011;1(1391): ۳۲-۶[Persian]
19. Tahmasbi S, Valian A, Moezzyzadeh M. [The Reliability of Post Graduate Students' Ratings for Faculty Evaluation in Shahid Beheshti Dental School in Academic Year of 2009-2010]. Journal of Dental School. 2011; 29(2):353-60. [Persian]
20. Mahdavi S, Zare S ,Naeimi N. [Comparison between Student Evaluation and Faculty Self-Evaluation of Instructional Performance]. Research in Medical Education. 2014; 6(2):51-8. [Persian]
21. Azizi K, Aghamolaei T, Parsa N, Dabbaghmanesh T. [Comparison of differences in performance evaluation of faculty by students with faculty's self-assessment]. Journal of advances in medical education & professionalism. 2014;2(3):108. [Persian]